

În ultimele rînduri Efrem Sirul subliniază că aceasta e învățătura bisericii sobornicești despre Treimea cea nedespărțită pe care s-o sfințim, s-o cinstim și mărturisim, închinîndu-ne.

Ioan Exarhul încheie altfel, mai patetic. Nu spune o vorbă despre Treime, ci cere să ascultăm pe Creator. Să se bucure cerul, pămîntul și întreaga făptură, pentru că astăzi pe muntele cel înalt a strălucit prin trup soarele adevărat. Să primim toți lumina pe care tatăl a arătat-o în fiul. Ioan Exarhul vedește și aci emoție și talent. Chiar traducerea sa din Efrem Sirul e liberă, creatoare, cu naturaletă, fără însă să se îndepărteze de sens.

Oricum, cel puțin în viitor nu trebuie să mai caracterizăm stilul, compoziția și temperamentul emotiv al lui Ioan Exarhul pe baza unor texte ca cele citate, care nu sînt create de el. Iar ceea ce s-a afirmat pînă acum pe baza lor, trebuie corectat și atribuite lui Efrem Sirul, care este adevăratul autor.

Particularitățile limbii vădesc că omilia aceasta la *Schimbarea la față* este într-adevăr redactată de Ioan Exarhul, pentru că aceleași particularități există și în limba altor omilii despre care știm mai sigur că sînt scrise de el¹. Dar aceasta nu însemnează că Ioan Exarhul e autorul, care a compus întreaga omilie. Unele părți sînt simple traduceri și rezumate din omilia lui Efrem Sirul cu aceeași temă. Se dovedesc astfel îndreptățite rezervele și criteriile preconizate de B. Konieskji în stabilirea autenticității omiliilor lui Ioan Exarhul².

Aspectul bulgăresc este prezent în toate compartimentele limbii acestei omilii. Cercetătorul atent observă și unele particularități ale limbii bulgare de răsărit, îmbinate cu forme și construcții cărturărești ale slavonei culte, influențată de limba greacă și latină.

În fonetică remarcăm bulgarisme expresive în grupurile *žd* < *dj* și *št* < *tj*, *ktj*, *gtj*, *skj*; în *ě* > *ja*. Ex.: *prězde* (242r) mai înainte; *odeždi* (247v) haine; *nemoštno* „imposibil” (242r); *poslušašte* (247v); „care ascultă”; *zavěta* (243v) „testament”. Se păstrează nazalele și ierurile; *zōždō mōō* „setea mea” (244r); *vōzēlō* „a luat” (243v); *synō* „fiu” (247 v). Ierurile finale uneori lipsesc: *izvolich* (247v). Lichidele: *l*, *r* — au consecvent grafia caracteristică slavonei de redacție bulgară *lb*, *rb*: *slōnce* (247r); *plōtō* „trup”; *proslōzise* (247v) „a lăcrămat”; *vōchovn* „de frunte”; *na prōsi* (243v) „pe sînul”. Dar și *iz mrtvych* — din morți. *L* epentetic e atestat doar în cîteva cazuri, ceea ce însemnează că nu exista în bulgara răsăriteană din epoca lui Ioan Exarhul pentru că se spune regulat *země, vō zemi Iordanštěj* (247v), „pămînt”, sau *po zemi, semě* (244r), dar și *neprījemeši* (246r) „tu nu primești”.

Ioan Exarhul prefera o serie de sufixe în formarea substantivelor și adjectivelor pe care le întîlnim și în limba acestei omilii, cu excepția sufixelor *-ostō* ca în *vysostō* „înălțime”; *širostō* „lărgime” și *-onō* ca în *trudonō*. Dar întîlnim: *-ecō* în *vodecō* (240v) „conducător”; *tvorecō* (241v) „creator”; *-telō*: *strastelō* (243) „pătimitor”; *svedetelō* (247v) martor; *-enō*: *istinenō proorok* (243v) „adevăratul prooroc”; *plōtenō* „de trup, întrupat” (246r). Dar unele

¹ V. Vondrak, *O mluvě...*, Praga, 1896.

² B. Konieskji, *Slovata na Ioana Egzarha*, în « Makedonski jazik » VIII. 1. Scoplie 1957, p. 13—25.